

JERZY ŁOŚ
WSP Bydgoszcz

MOTYWY WYBORU SPECJALIZACJI Z WYCHOWANIA OBRONNEGO
A WYNIKI KSZTAŁCENIA STUDENTÓW
W ZAKŁADZIE WYCHOWANIA OBRONNEGO
WSP W BYDGOSZCZY

1. POJĘCIE MOTYWU

Słowo „motyw” pochodzi od łacińskiego wyrazu „moveo”, co znaczy poruszać, dźwigać lub wprawiać w ruch. Termin powyższy stosowany jest do określenia tych wszystkich czynników, które spowodowały czyjeś określone działanie.

Prowadzone badania wykazały, że działanie ludzi będących w jakiejś sytuacji, może być polimotywacyjne, to znaczy, że przyczyną działania może być kilka motywów, niekiedy nawet sprzecznych ze sobą.

Tadeusz Tomaszewski we wstępie do psychologii pisze: „...najczęściej za motyw uważa się stan wewnętrzznego napięcia, od którego zależy możliwość i kierunek aktywności organizmu. Motywom odpowiada jakiś zespół bodźców specyficznych, które mogą zaktywizować podmiot do działania oraz zespół operacji, do których wykonania podmiot wtedy jest zdolny”¹.

Próby określenia pojęcia motywu dokonuje T. Witwicki w artykule „Analiza pojęcia motywu i motywacji”². Stwierdza m.in., że: „Zasadniczo za motyw uważa się to, co człowieka pobudza lub skłania do działania, lub czym człowiek kieruje się w postępowaniu”³.

Badania wykazały, że najlepszy poziom sprawności można uzyskać przy motywach o średniej sile, a przy zbyt silnych lub zbyt słabych motywach sprawność się obniża. W psychologii stosowane są inne terminy jako odpowiedniki słowa „motyw”. Do najpopularniejszych wśród nich należą: „popęd”, „potrzeba” i „instynkt”.

K. Obuchowski określa motyw jako rację działania, na podstawie której zapadła decyzja w podjęciu działania⁴. O tym jakie jest działanie człowieka dowiadujemy się za pomocą jego informacji słownej. Motyw jest więc zawsze jakimś sformułowaniem. K. Obuchowski w pierwszej części definicji określa motyw jako sformułowanie działania w myśli, ustnie lub za pomocą pisma. Motyw jest związany z regulacyjną funkcją świadomości. Regulacyjna rola motywu polega na określeniu celu działania i programu do niego dostosowanego, który daje podstawę do pod-

jęcia decyzji o działaniu. Chodzi tu o działanie nastawione na uzyskanie z góry zaprogramowanego wyniku. Program ten może być wytyczony ogólnikowo, konkretyzuje się w zależności od przebiegu działania. Działanie umotywowane jest działaniem świadomym w odróżnieniu od działań przypadkowych. T. Tomaszewski⁵ proponuje nazwać te świadome działania czynnościami. U osobnika regulacja czynności rozpoczyna się w ten sposób, że uświadamia on sobie cel działania i określa program. Gdy proces ten zakończy się, zostanie utworzony przez osobnika motyw zyskujący sobie jego aprobatę — może on rozpocząć czynność, tj. przystąpić do realizacji programu zawartego w motywie. O ile forma zachowania się nie jest regulowana przez motyw, mówimy o działaniu nieuświadomionym, nieumotywowanym.

K. Obuchowski definiuje motyw jako: „zwerbalizowanie celu i programu umożliwiające danej osobie podjęcie określonej czynności”⁶.

Definiując motyw jako czynnik, który umożliwia człowiekowi decyzję rozpoczęcia czynności określonego typu, założyć należy, że czynnikami pobudzającymi do działania będą w tym ujęciu pewne stany napięcia związane z potrzebami człowieka.

Sądzę, że wyżej przedstawione wyjaśnienie pojęcia motywu będzie wystarczające dla potrzeb niniejszego opracowania.

2. WYBÓR ZAWODU NAUCZYCIELSKIEGO W LITERATURZE

W literaturze publicystycznej i naukowej dotyczącej wyboru zawodu nauczycielskiego na czoło wysuwa się następujące zagadnienie:

- doboru do zawodu,
- wybór zawodu⁷.

Dobór do zawodu wiąże się z selekcją, ze złożonym systemem rekrutacji. Szeroka rekrutacja stwarza możliwość selekcji. Wiąże się ona z ustaleniem kryteriów doboru. Zagadnieniem doboru do zawodu nauczycielskiego w literaturze, a szczególnie ustaleniem cech osobowości idealnego nauczyciela, przypisując im decydujące znaczenie w pracy zawodowej, zajmowali się: Władysław Dawid, Zygmunt Mysłakowski, Stefan Szuman, Mieczysław Kreutz, Georg Kerschensteiner⁸.

Inni badacze wybrali drogi empirycznych badań w celu ustalenia, które z posiadanych cech i właściwości nauczyciela mają wpływ na wyniki pracy dydaktyczno-wychowawczej. Do przedstawicieli poszukiwań empirycznych B. Sadaj zalicza: Marię Lipską-Librachową, Wandę Dzierbicką a przede wszystkim Stanisława Dobrowolskiego.

Jeden i drugi kierunek rozważań dostarczył i zgromadził sporo cennej wiedzy o nauczycielu, ale zagadnienia właściwego doboru do zawodu nie rozwiązał⁹.

„Hipoteza o talencie pedagogicznym musiała ustąpić miejsca założeniu o możliwości zdobycia przez każdego nauczyciela wysokiego stopnia pedagogicznego mistrzostwa pod warunkiem, iż nie poprzestanie on na tym co zdobył w zakładzie kształcenia, lecz będzie nieustannie pogłębiał zdobytą wiedzę, doskonalił metodę i jej technikę”¹⁰.

Obecnie na plan pierwszy wysuwa się problem wyboru zawodu. Prawidłowy wybór jest jednym z najważniejszych warunków wydajnej pracy. Zwrócenie uwagi na wybór zawodu jest uzasadnione potrzebą praktyczną. Wybór ten wiąże się z atrakcyjnością zawodów oraz motywacją.

Badaniami nad atrakcyjnością zawodów zajmowali się: Beatrice Horo-

szowska, Romana Miller, Janina Bierzwińska, Maria Trawińska, Włodzimierz Wesołowski, Adam Sarapata i Michał Pohoski¹¹.

Zestawienia porównawcze wyników badań wykazały, że atrakcyjność zawodu nauczyciela maleje.

Drugi problem związany z wyborem zawodu to motywy, którymi kieruje się młodzież podejmująca studia pedagogiczne. Tymi zagadnieniami zajmowali się: Piotr Dąbrowski, Henryk Dawid, Mieczysław Sekreta, Wanda Dzierzbicka, Jan Swarz oraz Jan Woskowski¹².

Zdaniem B. Sadaja prowadzone badania były niewystarczającymi, nie odzwierciedlały rzeczywistej motywacji. Ograniczały się tylko do stwierdzenia i ustalenia motywów.

3. MOTYWY WYBORU SPECJALIZACJI NAUCZYCIELSKICH

Przeglądając opracowania dotyczące wyboru specjalizacji nauczycielskich zetknąłem się z badaniami dotyczącymi takich specjalizacji jak: wychowania fizycznego, przedmiotów rolniczych oraz zajęć praktyczno-technicznych.

R. Celiński¹³ w swoich badaniach nad wyborem studiów nauczycielskich wychowania fizycznego ustalił następujące motywy (kolejność według częstotliwości występowania):

- zainteresowaniem sportem,
- zainteresowanie zawodem o charakterze pracy nauczyciela WF,
- zainteresowanie charakterem pracy z dziećmi,
- bliskość uczelni,
- potrzeba pogłębienia kwalifikacji pedagogicznych,
- konieczność (reorganizacja uczelni),
- wysoka ocena kultury fizycznej w życiu człowieka,
- uzdolnienia w zakresie wychowania fizycznego,
- potrzeba podniesienia wychowania fizycznego w szkole,
- brak miejsca w innej uczelni.

J. Gołębiowska zajmowała się motywami wyboru zawodu nauczyciela przedmiotów rolniczych¹⁴. W wyniku badań zarejestrowała bardzo dużą ilość podawanych motywów wyboru Studium Nauczycielskiego o kierunku rolniczym. Szereg osób badanych podawało kilka motywów jakie zdecydowały o podjęciu nauki na wyżej wymienionym kierunku.

Na podstawie uzyskanych wypowiedzi, ogół motywów autorka podzieliła na następujące grupy (w zależności od częstotliwości występowania):

- upodobania do zawodu nauczycielskiego,
- chęć kontynuowania rozpoczętego kierunku nauki,
- poczucie więzi ze wsią,
- pragnienie urzeczywistnienia jakiegoś wzoru osobowościowego,
- względy ekonomiczne.

Cz. Nowaczyk¹⁵ w swoich badaniach starał się ustalić motywy podjęcia kierunku studiów zajęć praktyczno-technicznych. Najczęściej powtarzającym się motywem, który decydował o wyborze kierunku studiów jest „specjalne zainteresowanie przedmiotem”. W drugiej kolejności jest „chęć podniesienia wiedzy o technice”. Inne motywy to:

- brak nauczycieli zajęć praktyczno-technicznych,
- perspektywa możliwości wykorzystania zdobytych umiejętności praktycznych w życiu codziennym i inne, które autor nazywa drugorzędnymi lub towarzyszącymi.

U mężczyzn, jak stwierdza autor, dominują motywy praktyczne, natomiast u kobiet motywy społeczne.

W wyżej przedstawionych zestawieniach motywów wyboru na czoło wysuwa się zainteresowanie wybraną specjalizacją. Wyjątek stanowią przedmioty rolnicze.

4. MOTYWY WYBORU SPECJALIZACJI WYCHOWANIA OBRONNEGO

W badaniach nad motywami wyboru specjalizacji „wychowanie obronne” w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy postawiono studentom pytanie następującej treści: Co skłoniło Panią(a) do podjęcia studiów na kierunku wychowanie obronne? Uzyskane odpowiedzi (zestawione według częstotliwości występowania) przedstawiają się następująco:

- zainteresowanie kierunkiem studiów (około 42⁰/₀ badanych),
- zamiłowanie do zawodu nauczycielskiego (około 16⁰/₀),
- nie dostanie się na wybrany zgodnie z zainteresowaniem kierunek studiów (około 12⁰/₀),
- zamieszkanie w pobliżu uczelni (około 7⁰/₀).

Pozostałe motywy to:

- zainteresowanie pedagogiką,
- praca nauczyciela przysposobienia obronnego (ciekawe lekcje i zajęcia pozalekcyjne),
- łatwiejsze oraz krótsze studia,
- przesunięcie na wyżej wymieniony kierunek decyzją komisji rekrutacyjnej,
- namowa koleżanek, kolegów,
- korzystne warunki pracy,
- odbycie zasadniczej służby wojskowej,
- uchylenie się przed służbą wojskową,
- przypadkowo (chciałem studiować).

W większości przypadków badani podają zainteresowanie specjalizacją, zamiłowanie do zawodu, zainteresowanie pedagogiką oraz pracą nauczyciela przysposobienia obronnego jako motywy zasadnicze, ubiegając się o przyjęcie na powyższy kierunek (około 67⁰/₀). Pozostali kierowali się na studia nie mając bardziej określonej motywacji.

5. MOTYWY WYBORU SPECJALIZACJI A WYNIKI KSZTAŁCENIA W ZAKŁADZIE WYCHOWANIA OBRONNEGO

Wśród nauczycieli akademickich spotyka się stwierdzenie, iż niewłaściwy wybór kierunku studiów jest źródłem niepowodzenia na studiach. Obranie kierunku studiów zgodnie z zainteresowaniami, tym samym z odpowiednim przygotowaniem, daje studentom szerszą i pełniejszą szansę powodzenia w studiowaniu.

Dla potwierdzenia powyższego stwierdzenia zestawiam i porównuję oceny uzyskiwane w toku studiów z motywami wyboru kierunku studiów.

Przeciętne oceny w toku studiów na kierunku wychowania obronnego przedstawiają się następująco:

- bardzo dobry około 40⁰/₀
- dobry plus i dobry około 49⁰/₀,
- dostateczny plus i dostateczny około 11⁰/₀.

Motywy wyboru specjalizacji studentów otrzymujących oceny przeciętnie bardzo dobre przedstawiają się następująco:

- zainteresowanie specjalizacją wychowania obronnego,
- zamiłowanie do zawodu nauczycielskiego,
- praca nauczyciela przysposobienia obronnego (ciekawe lekcje i zajęcia pozalekcyjne),
- nie dostanie się na wybrany zgodnie z zainteresowaniami kierunek studiów.

Studenci ci (około 40% ogółu badanych) wymieniają 5 motywów. Zdecydowana większość z nich wymienia zainteresowanie i zamiłowanie do pracy w zawodzie nauczycielskim (nauczyciela przysposobienia obronnego). Wybór specjalizacji w tej grupie jest bardziej ukierunkowany.

Studenci z przeciętnymi ocenami dobrymi plus i dobrymi (łącznie 49% badanych) wymieniają następujące motywy (kolejność według częstotliwości występowania):

- zamiłowanie do zawodu nauczycielskiego,
- zainteresowanie specjalizacją wychowania obronnego,
- nie dostanie się na wybrany kierunek studiów,
- praca nauczyciela przysposobienia obronnego (ciekawe lekcje i zajęcia pozalekcyjne),
- zainteresowanie pedagogiką,
- zamieszkanie w pobliżu uczelni,
- namowa koleżanek, kolegów,
- korzystne warunki pracy,
- łatwiejsze oraz krótsze studia,
- uchylenie się od służby wojskowej,
- przypadkowo.

Motywy powyższej grupy są bardziej zróżnicowane. Wymieniono 11 motywów, z których 5 pierwszych można uznać za istotne, a pozostałe jako mało istotne.

Grupa studentów uzyskujących przeciętnie oceny dostateczne plus i dostateczne wymienia następujące motywy:

- zamiłowanie do zawodu nauczycielskiego (tylko około 4% badanych),
- nie dostanie się na wybrany uprzednio kierunek studiów,
- przeniesienie na wyżej wymieniony kierunek,
- łatwiejsze oraz krótsze studia,
- zainteresowanie specjalizacją,
- zamieszkanie w pobliżu uczelni,
- zainteresowanie pedagogiką,
- namowa koleżanek, kolegów,
- korzystne warunki pracy,
- uchylenie się przed służbą wojskową,
- przypadkowo.

Wymienione motywy ujęto w kolejności częstotliwości ich występowania.

Osoby z powyższej grupy stanowią 11% ogółu badanych, wymieniają 11 motywów mniej istotnych.

Powyższe ustalenie motywów i zestawienie ich z wynikami kształcenia w Zakładzie Wychowania Obronnego pozwala na ustalenie następujących wniosków:

- a) osoby uzyskujące oceny wyższe wymieniają mniej motywów, lecz są to motywy istotne,
- b) wśród osób z ocenami bardzo dobrymi wyraźnie dominują dwa motywy: zainteresowanie specjalizacją i zamiłowanie do zawodu nauczycielskiego,

- c) im niższa ocena tym więcej motywów i większe ich zróżnicowanie,
- d) występuje zależność między ocenami uzyskiwanymi w toku studiów, a motywami wyboru kierunku studiów,
- e) obranie kierunku zgodnie z zainteresowaniami daje studentom szerszą i pełniejszą szansę powodzenia w studiowaniu.

PRZYPISY

- ¹ T. Tomaszewski, Wstęp do psychologii, Warszawa PWN, 1963, s. 187
- ² *Psychologia Wychowawcza* 1971, nr 1, Warszawa, s. 2—17
- ³ Tamże, s. 2
- ⁴ K. Obuchowski, Psychologia dążeń ludzkich, Warszawa PWN, 1972, s. 23 i dalsze
- ⁵ T. Tomaszewski, Wstęp do psychologii, Warszawa PWN, 1963, s. 139
- ⁶ K. Obuchowski, Psychologia dążeń ludzkich, Warszawa PWN, 1972, s. 33
- ⁷ B. Sadaj, Społeczne problemy zawodu nauczyciela, Warszawa PZWS, 1967, s. 59
- ⁸ Tamże, s. 59
- ⁹ Tamże, s. 60
- ¹⁰ W. Wojtyński, Metody i wyniki badań pedeutologicznych, *Ruch Pedagogiczny* 1964, nr 4
- ¹¹ B. Sadaj, Społeczne problemy..., s. 61
- ¹² Tamże, s. 62
- ¹³ R. Celiński, Motywy wyboru studiów nauczycielskich wychowania fizycznego, *Wychowanie Fizyczne i Higiena Szkolna* 1972 nr 10
- ¹⁴ J. Gołębiowska, Motywy wyboru zawodu nauczyciela przedmiotów rolniczych, *Psychologia Wychowawcza* 1968, nr 1, s. 97
- ¹⁵ Cz. Nowaczyk, Przydział godzin nauczania zajęć praktyczno-technicznych w szkole podstawowej i motywy podjęcia oraz wyboru kierunków studiów zaocznych, Materiały z II Ogólnopolskiego Sympozjum Kształcenia Politechnicznego 20—21 kwietnia 1968 r., Legnica 1968, s. 73

BIBLIOGRAFIA

- 1. Kozłowski J., Nauczyciel a zawód, Warszawa NK 1966
- 2. Krawcewicz St., Kształcenie i doskonalenie nauczycieli. Problemy i tendencje, Warszawa KiW 1974
- 3. Malinowski T., Nauczyciel a społeczeństwo, Warszawa PWN, 1968
- 4. Niebrzydowski L., Wpływ motywacji na uczenie się, Warszawa 1972
- 5. Obuchowski K., Psychologia dążeń ludzkich, Warszawa PWN 1972
- 6. Przystosowanie obronne. Poradnik metodyczny dla nauczycieli, Warszawa WSiP 1977
- 7. Reykowski J., Z zagadnień psychologii motywacji, Warszawa PZWS 1970
- 8. Sadaj B., Społeczne problemy zawodu nauczyciela, Warszawa PZWS 1967
- 9. Tomaszewski T., Wstęp do psychologii, Warszawa PWN 1963

10. Wybór zawodu. Monografie pedagogiczne pod red. B. Suchodolskiego, Tom XXXVI Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1972

ВЛИЯНИЕ МОТИВОВ ВЫБОРА СПЕЦИАЛИЗАЦИЙ
„ОБОРОННЫЕ ВОСПИТАНИЕ” НА РЕЗУЛЬТАТЫ ОБУЧЕНИЯ

Резюме

Работа посвящена вопросу выбора учительской специальности. В ней представлена мотивировка выбора специализации в свете имеющейся научной литературы (физкультурного воспитания, труда, сельскохозяйственных предметов).

Основная часть касается определения мотивировки выбора специализации военного воспитания, а также зависимости такой мотивировки от условий обучения.

THE MOTIVES' SPECIALIZATION CHOICE CONNECTION
WITH EDUCATION PROFESSION

Summary

The elaboration concerns the choice of teacher specializations. It shows the motives of the specialization's choice in the light of literature concerning physical and techniques education. The main part shows the motives of specialization's choice of defense education.